

**Glögg och Musik med mera
den 29 november klockan 15.00**

Läs mer på sista sidan

OMSLAGSBILDEN:

En septemberdag 2015 var styrelsen på Tidlöse-exkursion i Steninge vid Västerängsudd. Läs mer på sidan 15.

I förgrunden Margareta Klang, Bitte Smedhamre och Inger Östman.

TIDLÖSAN

UTGES AV:

Husby-Ärtinghundra Märsta
Hembygdsförening
195 91 Märsta

Bankgiro: 5400-5244

UTKOMMER: 4 gånger per år.

TRYCK: PP-Tryck, Märsta

REDAKTION:

Ulf Berndtson, ansvarig utgivare
Agneta Nilsson, 591 432 13
Marés Lendway
Bo Klang, layout
Manus mottages med tacksamhet.
Vi förbehåller oss rätten att i
samarbete med författaren redigera
det insända materialet.
E-post: marstahembygd@gmail.com

INNEHÅLL

Sid

Halmsjön - en trängd sjö vid Lång-
åsen 3

Tåg-nytt 1960 & Inside 1981 6-7

Torn genom tiderna 8

Då var trenden självförsörjning 12

POU de CIEL 13

Hembygdens dag 14

Fick tid för Tidlösan 15

Allsång i Husby skola 16

Nya bygdegården invigd 18

Lättare förr? Jo, ibland 19

Händer 20

Nu håller du det senaste numret av Tidlösan som också är det sista för år 2015 i din hand. Den nya redaktionen har fått ihop två årgångar av Tidlösan och vi lovar att vi kommer med fyra nummer under 2016. För att det skall fungera får du som läsare mycket gärna komma med idéer och uppslag till redaktionen.

Denna upplaga innehåller allt från Halmsjön via torn till invigning av bygdegård i Odensala. Däremellan minns vi ett pendeltåg som kom 1960, flygplansunderhåll på DC-8, om en loppa, aktiviteter under hösten såsom hembygdsdag, allsångseftermiddag och ut i naturen för titta på den nakna jungfrun.

På slutet undrar vi om det var lättare förr? Ja, kanske, troligtvis!

På sista sidan hittar du de evenemang som vi har fram till mars 2016. Notera detta och mycket välkommem till Husby dessa dagar!

Från och med år 2016 avslutar vi vårt Plusgirokonto och använder oss endast av vårt bankgirokonto **5400-5244** som medlemsavgiften skall betalas in på.

Hembygdsvrörelsen i Sverige fyller 100 år 2016 och det kommer att firas i slutet av augusti. Information om detta hittar du på vår hemsida www.hembygd.se/husbyarlinghundra i en ruta till vänster.

Bo Klang

BLI MEDLEM I VÅR FÖRENING

Medlemskapet berättigar till deltagande i alla evenemang, även de som inte är öppna för allmänheten, och du får Tidlösan i din brevlåda fyra gånger om året. Avgiften är 130 kronor om året och gäller för hela familjen.

Enklaste sättet att bli medlem är att sätta in avgiften på vårt Bankgiro med angivande av *namn och adress*. Skriv gärna *Ny medlem* som referens.

För mera information gå till föreningens hemsida: www.hembygd.se/husbyarlinghundra

Halmsjön - en trängd sjö intill Långåsen

Den har funnits där länge. Den har varit en populär närmaste badplats för många kommuninvånare. Vattnet stannar upp ett tag innan det fortsätter i Märstaån ut mot Mälaren.

Roy Hägg berättar:

På 60-talet cyklade jag och min kompis från Lyckostigen respektive Tingvallavägen ut till jobbet på Arlanda. Vi arbetade som meteorologassistenter och växelsvis satt en av oss i tornet och gjorde väderobservationer, medan den andra fanns på fjärde våningen i SAS-byggnaden och tog emot på fax-och teleprinter prognoser och aktuellt väder i kodform. Dessa tolkades och distribuerades, medelst spritduplicering eller via telefon till piloter och klarerare. Vi gillade båda att bada och sommartid tog vi oss ofta ett dopp både före och efter jobbet. Vi jobbade nätter också. Då hände det att vi på morgonen efter nattpasset åkte direkt ner till stranden och sov en stund i solen innan vi åkte hem.

■ Men man fick se upp. Under en tid i början på sommaren gästade någon slags parasit som kröp in under huden och gav starkt irriterande klåda, Halmsjöns vatten. Den som badade före midsommar kunde drabbas. Behandlingen var en sorts salva som SAS-läkare, Dr Classen, skrev ut. Några duschar fanns inte vid badet på den tiden.

■ På nordvästra sidan av sjön fanns ett bergrum med reservkraft från diesellaggregat.

Den bygdegård, som legat högre upp på Långåsen plockades ner i sektioner och flyttades till området. Den var en del i LFVs markköp och fortsatte att användas till festlokal.

■ Redan 1959 hade två av hembygdsföreningens medlemmar Anita och Lars Gustafsson förlovat sig i Drottninggården. Då var det påsktid och någon form av äggsexa som firades.

-Jag var där på kräftska, minns Peder Andersson. Det var gott om kräftor i sjön. Sötvattenslaboratoriet hämtade stora mängder för att sätta ut i andra sjöar. Förklaringen var troligen att där inte fanns några gäddor som åt upp ynglen.

■ Framåt 90-talet hittade gäddan på något sätt till Halmsjön. Det sägs att det var antingen människan eller fiskgjusen som tog den dit. Under lång tid fanns det en livaktig fiskevårdsförening på LFV. SAS och SMHI var också med på varsitt hörn.

■ Jobbet var lite annorlunda på den tiden. Det var bara vi på SMHI som hade tillgång till det komplicerade teleprintersystem som distribuerade väderuppgifter 24 timmar om dygnet från hela världen. Vi hade ett 10-tal printrar och telexar som knattrade för fullt dygnet runt. För aktuellt väder inom Europa hade SMHI en minut varje halvtimme, som man kunde sända på, missade man sin tid, var det kört. Då gick nästa station in och man fick vänta tills det blev ens tur igen, en hel timme senare. SMHI fanns fyra trappor upp i SAS-byggnaden.

■ De ryska/sovjetiska piloterna var i stort sett de enda som orkade gå över plattan och in i hangaren och ta hissen upp för att hämta väderinformation. SAS-klarare cyklade över plattan och vi paketerade prognoser och höjdvindar i en rulle som vi kastade ner. Det hände att vinden tog tag i rullen så att den hamnade på hangartaket istället. Då var det bara att försöka igen.

Senare under 80/90-talet kom videokommunikation och rörpost. Numera finns ju allt tillgängligt via internet.

■ Badmöjligheten försvann i slutet på 90-talet. Inför bygget av bana 3 lade man upp stora mängder massor, främst i den södra delen. På så sätt krympte sjön. Roy

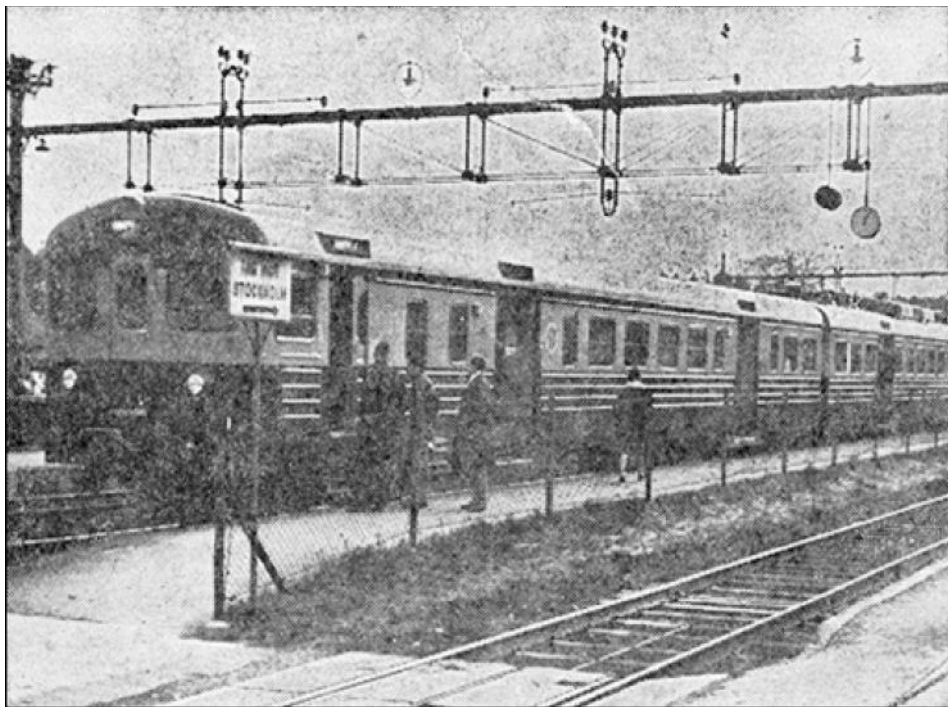
berättar att det blev mycket svårt att hitta lämpliga placeringar för vind- och siktmätare och ställen där inte heller temperaturen fluktuerade för mycket.

■ Halmsjön ligger kvar om än lite naggad i kanten.

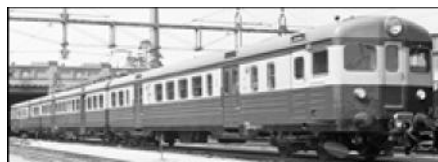
Ett tag fanns ett hundbad i sjön och på senare tid har det byggts en Cable park. Längs den kan man åka vatten-skidor utan följe. Den eldrivna linan är ett miljövänligt alternativ. Och vid vägen på östra sidan finns alltså Sjöås handel, men handla där kan man inte nuförtiden!

*Berättat av Roy Hägg och Peder Andersson för Gun Eriksson.
PS Anita och Lars bidrog också med information DS*

Tågnytt i Märsta

"Tisdagen den 1 november 1960 anlände det rödgrå T-baneliknade tågsättet som är SJ:s nya giv i lokaltrafiken på sin tidtabellsenliga premiärtur till Märsta. Det var på premiärdagen några minuter försenat men det berodde på att endast enkelspår var disponibelt för trafiken, berättade det nya tågets förare Ingemar Andersson för UNT. Det nya tåget förkortade resan Märsta – Stockholm med 12 min. Till Märsta kom under provtiden det nya tågsättet kl. 11.52 och avgick åter 12.26 mot Stockholm."

*X6 vid Hagalund, bilden beskuren
Foto: Seved Walther*

X1 efterföljare till X6

Det var Asea som fick uppdraget att leverera tre tredelade provtåg. Tågen fick två dörrar per vagn för att underlätta snabb på- och avstigning. Inspiration till inredningen hämtades från vagnarna i Stockholms tunnelbana som fick till exempel galonsäten. Färgsättningen var tvådelad med vinröd nederdel och ljusgrå överdel. Litterat blev Xoa6 (efter 1970 ändrat till X6).

De tre tågsätten levererades 1960 och sattes in på linjen Märsta-Södertälje. De fungerade bra. Det enda större problemet var skjutdörrarna i ändvagnarna. Man ersatte dessa med samma typ av vikkdörrar som mellanvagnen fått.

Tre tåg räckte förstås inte långt i pendeltrafiken och det fanns långt gångna planer på serietillverkning av X6. Oklarheter kring vem som skulle ansvara för lokaltrafiken kring Stockholm gjorde dock att beställningarna sköts upp.

1965 kom man överens om att landstinget skulle ansvara för trafiken och Storstockholms Lokaltrafik, SL, bildades. SJ fick i uppdrag att köra tågen och ett stort antal nya motorvagnar beställdes.

X6-konstruktionen vidareutvecklades och resultatet blev X1-motorvagnarna. Efter Stockholm hamnade tågen i Göteborg och gick i trafik till 1985. Två av tågsätten skrotades i slutet på 1980-talet och den sista skrotades i Norrköping 2011 efter att ha varit museiföremål.

Källa: Jarnvag.net

Från inside 1981

I inside SAS, husorgan för SAS personal, nr 7/8, 1981 kan vi läsa att Arlandas Verkstadsbas tog hem en stororder och att hotet om osäkerhet för den närmaste framtiden därmed är avvärjt. Flygindustrin stod inför bistrare tider och framtiden för Arlandas Verkstadsbas syntes oviss eftersom "Airbus-planerna fick en ny inriktning". Då gick man ut externt och sålde sin överkapacitet "med framgång". Icelandair nappade på kroken och Verkstadsbasen Arlanda kammade hem ordern värd 1,5 -2 miljoner US dollars som bl a innefattade en stor DC-8 översyn.

DC-8 i hangar

I samma nummer berättas också att 400 speditörer och fraktagenter tackat ja till fraktchefen Claes Borglins inbjudan till öppet hus som hölls i dagarna två i maj i Arlandaterminalen. Gästerna bjöds på informationsrunda, fick höra om SAS nya organisation, informerades om SAS Cargos produkter och terminalens utbyggnad. Därefter intogs en SAS Catering grilllunch i det gröna.

Torn genom tiderna

På Arlanda har funnits/finns tre traditionella flygtrafikledartorn.
Utöver dessa tre, noteras två ytterligare konstellationer...

Tornvarianter på Arlanda, sedan 1959:

- 1) Volkswagenbuss 1959-1960.
- 2) Provisoriskt torn i bankrysset, numrering "01/19 (långa rullbanan) och 08/26 (korta rullbanan)" Årsskiftet 1959/60-1964.
- 3) Klassiska tornet 1964-2001. (Revs 2005.)
- 4) Dagens torn, från 2001.
- 5) Reservbyggnad, fast monterad, ca 2015.

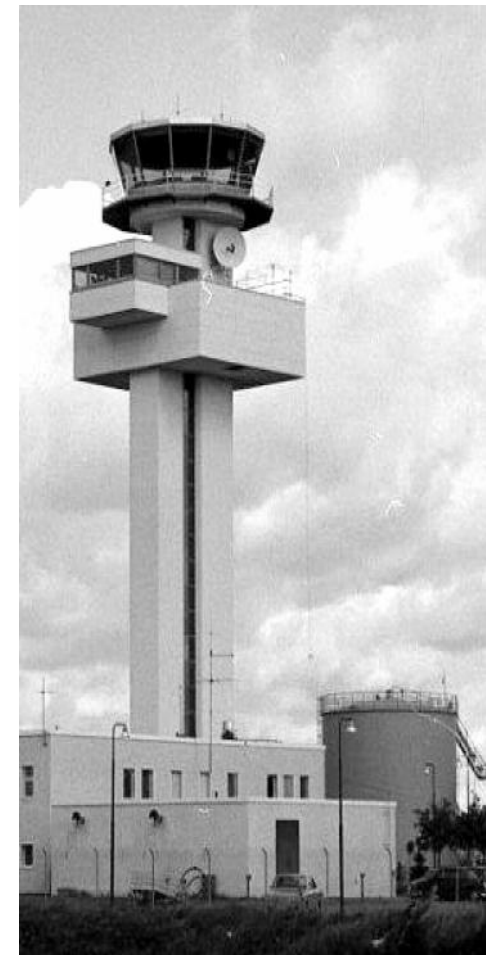

1) Pan Americans DC-8 började flyga på Arlanda under våren 1960.
Via bussen kunde en flygtrafikledare vägleda flygplanen. Bussen användes innan en stationär byggnad fanns.
Fotot, troligen arrangerat 1960, när byggnad = foto nr 2, redan fanns i bruk.

2) Det provisoriska tornet inhytte både Flygtrafikledningen och SMHI:s meteorologer

3) Detta 42 meter höga torn var en av Arlandas symboler i cirka fyra decennier. Trafikledningen satt högst upp. De skötte sambandet med flygtrafiken i närområdet och på rullbanorna. I våningen under huserade SMHIs meteorologer. I byggnaden i marknivå fanns Kontrollcentralen som skötte kontakten med flygplanen bortom Arlanda.

Föreningen har valt att inte ha Plusgirot kvar. Då kommer **ENDAST** vårt Bankgirokonto att gälla. Vårt Bankgironummer är

5400-5244

Det innebär att när medlemsavgiften betalas för 2016 kommer nya bankgiroblanketter att skickas ut.

5) Ett annorlunda foto, där både det gamla tornet från 1964 och det nya från 2001 finns med.

4) Nuvarande flygtrafikledartorn är 83 meter högt. Längst upp arbetar Flygtrafikledare med flygplanssambandet med 360 graders utsikt över rullbanorna och Arlandas närområde. Alldeles under, en balkong dit Swedavias guider brukar föra sina besökare. I våningen därunder sitter "Rampkontrollen" som sköter rangeringen av planen till rätt uppställningsplats vid terminaler och rampparkeringar. Fram till 2013 hade även SMHI bemanning här. Kontrollcentralen finns numera i en ny byggnad, strax söder om flygplatsen.

6) Om en extra ordinär händelse (relaterat till flygtrafikledningen) skulle ske kan flygtrafiken tillfälligt ledas, från denna kur som står vid en av rullbanorna.

Foto: Luftfartsverket
Text: Stefan Westling, Roy Hägg och Peder Andersson

Då var trenden självförsörjning

Mellan åren 1963 och 1983 fanns det tre dockor på Arlanda. Caravelle, DC - 8 och Airbus hade varsin. En översyn av Airbus, A 300 tog cirka 18 dagar. Även helikoptrar hanterades. Tidigare fanns det på Arlanda tio olika typer av verkstäder, var och en med sin speciella inriktning.

När verksamheten på Arlanda utvecklades var trenden att vara självförsörjande på de kompetenser som behövdes. Man skulle till exempel klara det allra mesta inom översynsverksamheten och i verkstäderna. 1983 var 281 tekniker anställda för att klara uppgiften. Dessutom arbetade administrativ personal med till exempel att skriva lathundar och registrera

småfel som förtecknats i loggböcker och skulle åtgärdas.

Arbetet på dockan(översynsarbete) och i reparationsverkstäderna sköttes vanligen på dagtid. Tillsynsarbete och ramptjänst var naturligtvis skiftarbete.

Flygmaskinister följde också under lång tid med under flygning. De skötte då olika system under pilotens ledning. Det handlade om till exempel landningsställ, inställning av motoreffekten, reglering av vingklaffarna och kontroll av att alla funktioner höll rätta värden. Efter landning och före start kontrollerade han plan och motor.

Nedtecknat av Gun Eriksson efter uppgifter från Dennie Bengtsson

Illustration från Facket i flyget under 50 år Transportarb.förbund avd 46.

POU du CIEL - FLYGANDE LOPPAN

POU de CIEL byggdes i Halmstad, förmodligen i slutet av 1930-talet då den stora "loppan-febern" grasserade. Endast kroppen och motorn är original. Nya vingar byggdes under 1983 av Arlandagruppen på SVT:s bekostnad.

Flygplanet skulle användas vid inspelningen av Julkalendern 1983 som hette "Lille Luj och Änglajus i Strumpornas hus" där huvudfigurerna är Lillstrumpa och Syster Yster.

Planets spännvidd är 6 m och längden 3,98 m. Motorn är en 250 CC DKW enligt Luftfartssamlingarna, Arlanda och dess katalog, utgiven av Tekniska Museet.

POU de CIEL designades av fransmannen Henri Mignet år 1933. Det udda namnet kommer från det franska smeknamnet för Fords Modell T, "Pou de la Route" eller "Louse of the Road" eftersom Henry Fords billiga bil var för vanligt folk och ursprungligen kom endast i svart.

Henri Mignet drömde om att skapa en modell T i luften, ett flygplan för den vanliga människan, alltså "Pou du Ciel." I den engelska översättningen, blev termen "Flying Flea" som ursprungligen tillämpas endast till HM 14 modellen. Namnet har nu kommit för att beskriva familjen av flygplan av liknande konfiguration designad av Mignet.

Bo Klang

På omslaget på förra numret av Tidlösan satt Lars Hedman i flygmaskinen som kallas Loppa. Jag träffade Lars, efter att Tidlösan kommit ut. Han berättade, att han fått en del glirningar om texten till bilden. Lars sa också att han skulle komma med mera fakta om Flygande loppa.

"The Flying Flea" Foto: UNT-arkivet

HEMBYGDENS DAG

Hembygdens dag genomfördes traditionsenligt på Täppavallen och i Husby skola. Vi hade i år konkurrens av Skånela marknad. Det gjorde att besökare som ville vara på bägge platserna fick åka emellan.

Vi hade sedvanligt tur med vädret. Tyvärr fick vi återbud från några hantverkare, men tursamt nog kom det andra istället, så det vara bara för arrangören att hugga i och ordna med nya bord.

Dagen inleddes med friluftsgudstjänst. Därefter började kommersen som varade till ca 15.00.

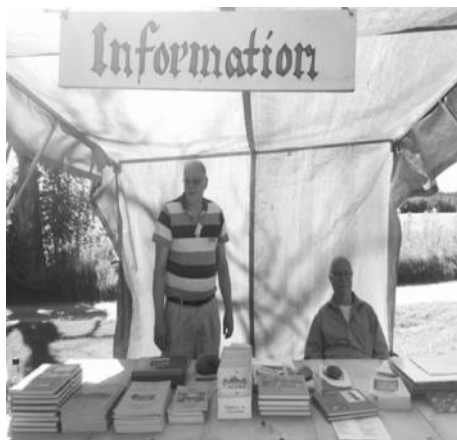
Så här i efterhand är vi helt övertygade om att vi ska ha mer givande underhållning från scenen. I år hade vi tyvärr också dåligt med fotografer som kunde leverera bilder till oss.

GroGruppen har dukat upp

GroGruppen från Märsta Pastorat sålde ekologiska produkter på Hembygdens dag

Bo Klang och Sven Eriksson höll i Informationen varifrån även Kulturstigen utgick. Birgit Hagman hade alla rätt på Kulturstigens 10 frågor.

Foto: Marés Lendway

FICK TID FÖR TIDLÖSAN

För några månader sedan framkom det att flera styrelsemedlemmar aldrig sett tidlösa i verkliga livet. Något pinsamt tyckte vi. Vår tidning, nu inne på årgång 22, heter ju Tidlösan och blomman har en framträdande plats i vår logga. I slutet av september blev äntligen exkursionen av. Bitte Smedhamre förde oss till en stor kohage vid Västerängsudd i Steninge där vi kunde bekanta oss med och avfotografera den skira växten. Kossorna höll sig på avstånd men blängde, då och då, irriterat åt vårt

håll. Korna äter inte tidlösa eftersom de är mycket giftiga så vi hade många blommor att titta på.

Agneta Nilsson

Tidlösa (*Colchicum autumnale* L.) eller ibland kallad nakna jungfrun är en flerårig löklik växt. Den blir 10 till 30 cm hög och blommor från september till oktober med bleklila blommor. Växten är ytterst giftig. Blomningen tar vid när bladen vissnat bort.

Ett efterlängtat kaffepaus vid strandkanten.

Foto: Bo Klang

ALLSÅNG I HUSBY SKOLA

Söndagen den 11 oktober var det Sallsång i Husby som nu blivit tradition. I år kom ett störande moment in i bilden genom att Odensala bygdegårdsförening hade musikkafé från klockan 13 och vår allsång började klockan 15. Trots det kom ca 40 personer till Husby skola och sjöng.

Spelade gjorde den "nybildade" gruppen Malte & Grabbarna som bestod av kapellmästaren Malte Brännlund på dragspel, Rolf Larsson på gitarr (känd från Trio me Bumba) och Christer Idering på bas (känd från Ola and the Janglers).

I pausen serverades kaffe med dopp samt hölls ett lotteri med dragning. Under de två timmarna var stämningen på topp hela tiden. Arrangörer var Hembygdsföreningen och Musik för alla.

Malte Brännlund "in action"

Christer Idering på bas, Malte Brännlund på dragspel och Rolf Larsson på gitarr. Sjöng gjorde alla tre.
Foto: Jan-Peter Alm

Ulf Berndtson och den samlade sångpubliken.

Publiken sjöng ur MFA:s sånghäften

Nya bygdegården invigd

Till invigningen av nya Odensala bygdegård och bollhall den 4:e september kom drygt 175 personer. Efter att kommunledningen klippt bandet kunde publiken delta i en rundvandring i det nya huset, sedan mingla, äta snittar, dricka bubbel, bese Crazyflutters dansuppsvisning och lyssna till Zokens.

Odensala nya bygdegård

Bosse Andersson som startade det hela säger så här:

- Vilken festlig invigning det blev! Visste ni att det bara invigs en nybyggd bygdegård i Sverige vart tionde år! Den nya bygdegården har dessutom en jättefin bollhall/idrottshall som skolbarnen i Odensala kan ha sina idrottslektioner i.

Fr.v.Tommy Sjöstén, Marie Axelsson, Pierre Cengiz-Edstrand och Lars Bryntesson klipper bandet.

Text & bild: Tommy Sjöstén

Lättare förr? Jo, ibland

Visst har all fin teknik som vi idag har tillgång till förenklat det mesta här i livet? Det är vi nog alla eniga om men hör ni, ibland var det bättre förr. Ta det här med överblick. Numera brukar det gå en massa klick innan man får en överblick t ex. när man vill kombinera olika transportmedel för att komma fram till pris, reslängd, avstånd etc. till en avsides destination.

1989 var det bara att pipa in på SAS, Linjeflyg eller någon turistbyrå och plocka till sig broschyren: *"Marktransporter inrikes - Inrikesflyget hela vägen. Från dörr till dörr i hela Sverige på en flygbiljett"*. Sedan kunde man slå sig ner och bläddra fram de önskade uppgifterna.

"Så här hittar du hela vägen i våra tabeller. Orterna är uppställda i alfabetisk ordning. Intill varje ort hittar du närmaste flygplats och avståndet från denna flygplats till orten. (Vissa orter nämns flera gånger de ligger då nära mer än en flygplats)".

Säg att vi ville åka till Dingle... Okey, i tabellen står: 75 km till Trollhättans flygplats, flygtaxi kostar 290 kronor, flygbuss finns ej och vill du åka egen flygtaxi får du pröjsa 595 kronor.

Ville du till Parjoki, 262 km från Kiruna flygplats så fick du ordna med transporten själv, hit gick varken flygtaxi eller buss. Här kan man prata om att få överblick på en bråkdelens minut.

Agneta Nilsson

Flygplats	Avstånd till flygplats	Pris Flygtaxi	Flyg/Läns- trafikbuss	Pris Egen Flygtaxi
Kiruna	62 km	260:-	-	440:-
Sundsvall	50 km	240:-	-	350:-
Arlanda	46 km	135:-	-	545:-
Halmstad	34 km	-	-	300:-
Gävle	34 km	85:-	-	-
Ronneby	22 km	-	-	180:-
Växjö	23 km	-	40:-	185:-
Östersund	20 km	90:-	-	210:-
Örnsköldsvik	25 km	90:-	30:-	250:-
Göteborg	55 km	260:-	56:-	670:-
Östersund	90 km	-	-	-
Lidköping	65 km	145:-	-	235:-
Örebro	37 km	-	-	-
Hultsfred	62 km	-	-	-
Oskarshamn	92 km	-	-	-
Växjö	55 km	-	60:-	395:-
Vilhelmina	67 km	-	-	410:-
Umeå	175 km	-	79:-	1.100:-
Mora	65 km	205:-	-	465:-
Trollhättan	69 km	250:-	-	515:-
Gävle	32 km	-	-	-
Ängelholm	40 km	-	-	-

ÖPPET HUS MED GLÖGGMINGEL OCH MUSIK I HUSBY

Välkommen den 29 november 2015, kl. 15.00 - 17.00
till församlingshemmet vid Husby kyrka
Kaffe, glögg, lussebullar och pepparkakor
Lotteri i julens tecken

TRIO MED CHRISTER underhåller

Välkomna, Föreningen bjuder!

Steninge - folk och miljöer

Gunilla & Giselher Naglitsch berättar och visar bilder hur boken
kom till samt om folket och miljöerna på Steninge.

Söndagen den 17 januari klockan 15.00 i Husby skola
Serveringen är öppen

Välkomna!

Arlandagruppen träffas i
Husby skola klockan 18.00

**december 7
januari 18
mars 14**

Har du minnen och anekdoter
från Arlanda? Kom och berätta!

NOTERA 12 mars 2016

Hembygdsföreningen har års-
möte.

Mer om årsmötet i nästa Tidlösa.

På Kulturlänken i Märsta
den 20 november kl. 12.00
berättar vi om kommunikationer

Vi önskar alla medlemmar och Tidlösans läsare
En God Jul och Ett Gott Nytt Hembygdsår 2016